

De watertoets werkt!

Water staat op de bestemmingsplankaart, zowel letterlijk als figuurlijk. In bebouwd gebied gebeurt dit sinds de introductie van de watertoets, in het landelijk gebied is vroegtijdig overleg tussen waterbeheerders en planinitiatiefnemers al veel langer traditie. Toch is er - vooral bij locatiekeuzen - nog veel winst te boeken. De verplichte risico- en kostenanalyse versterkt de invloed van water op locatiekeuzen. De watertoets ontwikkelt zich én is in beweging, ook omdat vanwege de invoering van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening vraagt om een proactieve aanpak. Dit vergt andere accenten bij de aanpak van de watertoets.

REGIOBIJEENKOMSTEN

Naar aanleiding van de landelijke evaluatie van de watertoets (2006) en om meer bekendheid te geven aan de risico- en kostenanalyse (RKA) en de gevolgen van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) voor de watertoets zijn in mei en juni 2007 regiobijeenkomsten georganiseerd in Deventer, Assen, Eindhoven en Utrecht. Deze bijeenkomsten zijn onderdeel van een communicatie-impuls om de werking van de watertoets verder te verbeteren. Tijdens deze bijeenkomsten gebeurde dat door middel van kennisoverdracht tijdens hoorcolleges en discussies in interactieve werkcolleges. De regiobijeenkomsten zijn door

Rijkswaterstaat RIZA georganiseerd op verzoek van de werkgroep watertoets, waarin de rijkspartners V&W, VROM en LNV en de koepelorganisaties VNG, IPO en UvW samenwerken aan de ontwikkeling en de implementatie van de watertoets. De uitspraken in de andere kaders bij dit artikel komen van deelnemers van de regiobijeenkomsten.

“De watertoets is zeker geen verplichte natte m.e.r., waar - ten behoeve van de besluitvorming - in een document onderzoeksresultaten van verschillende alternatieven met elkaar worden vergeleken.”

EVALUATIE WATERTOETS TOEGELICHT

De watertoets is op weg naar zijn bestemming. Dat blijkt uit de landelijke Evaluatie van de watertoets (2006), die is uitgevoerd om te onderzoeken in welke mate de doelen van de watertoets zijn bereikt. Veel daarvan is te danken aan vroegtijdige betrokkenheid van de waterbeheerder bij ruimtelijke planprocessen. Dit gaat goed, maar het kan nog beter. De watertoets is vooral behoorlijk effectief op inrichtingsniveau. Verder kunnen beter: juridische borging van wateraspecten in bestemmingsplannen, zekerstelling van de financiering van watermaatregelen en compensatie, de kwaliteit van het formele wateradvies (waterbeheerder) en de formele waterparagraaf (initiatiefnemer).

LOCATIEKEUZEN

“Water als ordenend principe verdient nog wel de nodige aandacht. Zoals het nu gaat, wordt vaak

eerst een locatie voor een project gekozen om daarna - in die fase overigens redelijk zorgvuldig - wateraspecten bij de inrichting te betrekken.” Dit citaat van Martijn Burgering van de VROM-inspectie illustreert heel mooi een andere uitkomst van de tweede landelijke Evaluatie Watertoets uit 2006: de watertoets werkt goed, maar vooral de invloed op locatiekeuzen is nog gering. Hierdoor komt het voor dat nieuwbouwwijken worden gebouwd in natte gebieden, die eigenlijk niet geschikt zijn voor traditionele woningbouw.

“Geschikte locaties voor woningbouw zijn inmiddels allemaal wel al bebouwd én de politieke druk op uitbreiding van het woningbestand is vaak groot vanwege de belangrijke rol die het aantal inwoners speelt in de lokale economie”.

Verder zijn locatiekeuzeprocessen complex in het

Meer informatie:

www.watertoets.net
maakt deel uit van
www.helpdeskwater.nl
onder het thema
water en ruimte. Op
deze site worden
belangrijke wetens-
waardigheden over en
rondom de watertoets
bekend gemaakt. Ook
de Landelijke Evalu-
atie Watertoets 2006,
de (herziene) Handrei-
king Watertoets 2 en
brochures over de ri-
sico en kosten analyse
en de nieuwe Wro zijn
hier te vinden.

Vragen over de water-
toets kunt u stellen via
www.helpdeskwater.nl
of telefonisch via
0800-NLWATER (0800-
65 93 837).

dichtbebouwde Nederland: ze duren vaak lang, beginnen op abstract niveau en verschillende sectorale belangen strijden om voorrang. Vaak hebben waterbeheerders moeite om het waterbelang daarbij goed naar voren te brengen. Er zijn goede uitzonderingen, die samenhangen met persoonlijke kwaliteiten. De meeste waterbeheerders zijn gewend om te denken in concrete maatregelen en menen dat de nadelen van een locatie wel op inrichtingsniveau kunnen worden verzacht.

“Veel waterbeheerders en initiatiefnemers weten elkaar prima te vinden. Er zijn wél belangrijke cultuurverschillen. Zo is voor provincies en gemeenten veel gewoner om hard te onderhandelen en in de waterschapscultuur is dat juist ‘not done’.”

WATER EN GROEN

Vaak kunnen water en groen goed samengaan. Een groene inrichting hangt sterk af van de watersituatie ter plaatse en omgekeerd kunnen water en

daarop afgestemd groen heel goed worden gecombineerd. Belangrijk is dat deze samenhang zo vroeg mogelijk in de watertoets wordt onderkend én ingebracht. Dat gebeurt tot nu toe nog te weinig. Verder gebeurt het, dat de natuurdoeltype kaarten van provincies vanuit water niet ideaal, omdat de watersituatie niet aansluit op het gewenste natuurdoeltype. Ook in de watertoets en in de open planprocessen die op vele plaatsen in het land worden uitgevoerd kan winst worden behaald door het vormen van een coalitie tussen water en groen. Kortom: Kijk óók over de schutting!

Risico en kosten analyse geïntegreerd

De risico- en kostenanalyse (RKA) is een instrument dat de invloed van water op locatiekeuzen versterkt. De RKA is verplicht voor locatiekeuzen én (grootschalige) herinrichting van bestaand bebouwd gebied. De RKA kan eenvoudig en zonder tijdverlies worden geïntegreerd in het watertoetsproces. Het gaat om dezelfde stappen en producten. Naarmate een initiatief ingrijpender is (meer risico's voor het watersysteem met zich meebrengt), zal de analyse van de watergerelateerde risico's en kosten een grotere rol spelen in de besluitvorming

over dit initiatief. Zie voor meer informatie de brochure 'Risico's en kosten in de Watertoets' en 'Aanvulling Handreiking Watertoets 2'.

DENK IN WATERSYSTEMEN

Samenwerking op gebied van water is lastig als iedereen alleen aan zijn eigen stukje gebied denkt. Water trekt zich daar niets van aan. Denk in watersystemen en hoe die zich in tijd en ruimte manifesteren. Deskundigen van verschillende organisaties zullen vanuit inzicht in watersystemen eerder elkaar vinden én samenwerken.

WATERTOETSLOKET

Regionale informatie over water is vaak moeilijk te vinden. Het Waterschap Roer en Overmaas heeft een watertoetsloket, die de informatievoorziening van het waterschap, de provincie en een ander waterschap coördineert en uitvoert. Een prachtig voorbeeld dat navolging verdient.

SLECHTE VOORBEELDENBOEK

Voor ontwerpers kan een boek met slechte voorbeelden nuttig zijn. Dat leidt tot een beter besef van de mogelijke problemen die ontstaan als water niet goed is meegenomen. Ontwerpers stellen soms bijvoorbeeld uit goed bedoelde waterintenties voor om woningen op terpen te plaatsen, vanwege een karakteristiek woonmilieu, dat bovendien het probleem van veiligheid oplost. Alleen: het probleem van waterafvoer kan juist erger worden.

IN ONTWERPPROCES MEER REKENING HOUDEN MET ONDERHOUD

Planprocessen richten zich vaak vooral op de ontwerpfase en de aanleg. In de fase van het onder-

houd gaat er echter veel mis. Houdt daarom in een ontwerp veel meer rekening met onderhoud, bijvoorbeeld door profielen voldoende breedte te geven en goede materialen te gebruiken.

WATERKANSENKAART ÉN PUNTENSORE

De provincie Groningen verplicht gemeenten om een waterkansenkaart op te stellen bij het begin van een plantraject (bijvoorbeeld in een identiteitsstudie). De kaart wordt voor vijftig procent gesubsidieerd. Dit blijkt een effectieve maatregel, die het gebruik van de kaart stimuleert.

De realisatie van ideeën is echter niet verplicht, er zijn geen sancties. Daarom werd een combinatie geopperd met de methodiek van het Tilburgse duurzaamheidsplan. In dit plan moeten initiatiefnemers bij ontwikkelingen een bepaalde puntenscore halen, die gebaseerd is op een puntentoekenning per maatregel. In de waterkansenkaart worden concrete maatregelen opgenomen met een bepaald aantal punten per maatregel.

Een initiatiefnemer moet dan in een plan een bepaalde totaalscore balen.

BESTAANDE INSTRUMENTEN BETER BENUTTEN EN AFSTEMMEN

In verschillende werkcolleges werd ervoor gepleit de bestaande wettelijke en andere instrumenten beter te benutten en op elkaar af te stemmen. Dit geldt allereerst voor de afstemming tussen bestemmingsplan en keur. In de keur kun je dan opnemen wat je echt wil realiseren, in bestemmingsplan alleen wat je wilt toelaten. Dit loopt soms nogal door elkaar. Verder zijn er een aantal instrumenten, die veel beter kunnen worden benut, zoals convenanten (als voorbeeld werd genoemd om een flexibel waterpeil op een golfbaan te realiseren), een exploitatieovereenkomst (om initiatiefnemers te verplichten bepaalde maatregelen te nemen), de bouwverordening en het peilbesluit.

RELATIENETWERK EN RUIMTELIJKE WATERVISIE

Om water bij locatiekeuzen méér als ordenend principe toe te passen is alléén het toepassen van de risico en kosten analyse niet genoeg. Ook is belangrijk om elkaar persoonlijk te kennen. Dit kan bijvoorbeeld door voortdurend te bouwen aan een goed relatienetwerk, zodat initiatiefnemers en waterbeheerders vice versa snel op de hoogte zijn

van wat er speelt. Sommige waterbeheerders werken daarvoor met accountmanagers. Dit is vooral een aandachtspunt in het stedelijk gebied én binnen de eigen organisatie.

“Bestuurders zijn lang niet altijd op de hoogte van het proces dat tijdens een watertoets wordt doorlopen. De deelnemende ambtenaar doet stapsgewijs inzichten op, die aan het einde van het proces moeilijk zijn te volgen voor de bestuurders. En soms wordt tijdens zo'n proces een richting ingeslagen, die de bestuurder niet steunt. Voorkom dit door bestuurders tijdig te betrekken en als bestuurder daarvoor open te staan.”

Verder is het belangrijk dat de gemeenten en waterbeheerder duidelijk aan elkaar kenbaar maken, wat voor hén belangrijk is. De waterbeheerder kan dat bijvoorbeeld doen door het opstellen van een ruimtelijke watervisie of een waterkansenkaart, de gemeente door het opstellen van een stedelijk waterplan.

“Maak als waterschap en gemeente sámen een ruimtelijke watervisie, waterkansenkaart en/of gemeentelijk waterplan.”

COMPETENTIES

In de watertoets in het belangrijk dat de waterbeheerder een gelijkwaardige partner is in het ruimtelijk planvormingsproces. Dat betekent dat het belangrijk is dat de waterbeheerder over de juiste competenties beschikt om daadwerkelijk voldoende invloed te kunnen uitoefenen. Dat begint met voldoende Ruimtelijke ordeningsexperts om ruimtelijk op abstract niveau te kunnen meedenken. Er is echter méér nodig. Het is ook belangrijk om met goede argumenten te komen en die overtuigend te presenteren. Daarbij kan het nodig zijn de informatie te visualiseren op kaarten. Soms komt het ook aan op onderhandelen. Als alle inspanningen niet tot een gewenst resultaat voor het watersysteem leiden, kan het nodig zijn om als waterbeheerder ook over voldoende juridische vaardigheden op het gebied van de ruimtelijke ordening te beschikken.

"Je hoeft als waterbeheerder maar één keer juridische stappen als bezwaar en beroep hoeft aan te tekenen, om daarna steeds serieus te worden genomen als belangrijke en gelijkwaardige partner in ruimtelijke planvormingsprocessen."

NIEUWE WET RUIMTELIJKE ORDENING

Een belangrijke verandering in de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) is het vervallen van de provinciale goedkeuring voor bestemmingsplannen. Het accent verschuift dus van achteraf goedkeuren naar vooraf duidelijkheid geven in een structuurvisie. Hier ligt primair een rol voor de provincie, maar waterschappen kunnen er bij de provincie op aandringen dit voor water goed in te vullen. Elke overheidslaag krijgt eigen instrumenten om haar belangen zo goed mogelijk te behartigen. Gemeenten krijgen ruimte voor lokale en gemeentelijke oplossingen en rijk en provincie krijgen instrumenten om hún belangen pro-actief te realiseren. Raadpleeg voor meer informatie de brochure "De watertoets in beweging".

HOE VERDER

- Op dit moment wordt door de werkgroep watertoets onderzoek gedaan naar de wenselijkheid van een eventuele juridische versterking van de watertoets;

- De werkgroep watertoets werkt mede op grond van de ervaringen tijdens de regiobijeenkomsten verder aan het verbeteren van de werking van de watertoets met communicatieve middelen. Een paar voorbeelden:

- * Deze zomer komt er een elektronische nieuwsbrief uit; aanmelding geschiedt via de site www.watertoets.net. In deze elektronische nieuwsbrief wordt ook bericht over de regiobijeenkomsten.
- * Voor zowel water- als RO-vakbladen worden door diverse mensen artikelen geschreven over de watertoets.
- * Met als doel van elkaar te leren zijn zowel goede als slechte ervaringen met de watertoets van harte welkom bij adrienne.boekhold@rws.nl. Indien gewenst worden de voorbeelden onherkenbaar en anoniem gebruikt.